

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Силвия Трифонова Трифонова-Праматарова, Университет за национално и световно стопанство (УНСС), София

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, докторска програма “Финанси, застраховане и осигуряване”, Университет по застраховане и финанси, София

Автор: докторант Анна Малгожата Ятчак

Тема: „Използване на математически модели в дейността на банките в Полша”

1. Общо описание на представените материали

Със Заповед № 297/15.07.2026 г. на ректора на Висшето училище по застраховане и финанси (ВУЗФ) чл.-кор. проф. д.ю.н. Борис Велчев, съм назначена за член на научното жури за осигуряване на процедурата за защита на дисертационен труд на тема „Използване на математически модели в дейността на банките в Полша“ за придобиване на образователната и научна степен „доктор” в Област на висше образование 3. Социални, икономически и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване”. Автор на дисертационния труд е Анна Ятчак. Научен ръководител е проф. д.н. Игор Бритченко.

С решение на научното жури на първото му заседание съм определена за изготвяне на становище на трудовете на кандидата в рамките на настоящата процедура.

Материалите, представени от Университета по застраховане и финанси, включват всички необходими документи за процедурата, а именно: дисертационен труд на руски език, автореферат на английски език, автореферат на български език, списък на публикациите, самите публикации по дисертационния труд, справка за изпълнение на националните минимални изисквания за придобиване на ОНС „доктор“ по професионално направление 3.8 Икономика, декларация за достоверност и оригиналност, заповед за научно жури, пълен доклад от електронната система за проверка за плагиатизъм StrilePlagiarism.com. Докторантката не е представила отделна справка на приносите. Приносите са посочени в автореферата.

Това ми дава основание да посоча, че са спазени нормативните изисквания за допускане на докторант Анна Ятчак до участие в процедура по защита на дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор”.

2. Актуалност на темата и уместност на целите и задачите

Темата на дисертационния труд на Анна Ятчак е актуална и значима за развитието на банковите системи. Всички банки използват ежедневно математически модели в своята работа. Целта на дисертационния труд е да се демонстрира ключовата роля, която математическото моделиране играе в съвременния банков свят по примера на две търговски банки в Полша. В тази връзка в труда е разгледан потенциалът за подобряване на ефективността на депозитната и кредитната дейност на банките чрез използването на математически модели.

3. Познаване на проблема

Докторантката е добре запозната с проблема на дисертационното изследване. Формулирани са следните хипотези на труда: Основна хипотеза: Математическите модели са от решаващо значение за банковите операции. Детайлна (работна) хипотеза: Използването на математически модели значително подобрява ефективността на банковите операции. Формулираните хипотези са тествани въз основа на задълбочен емпиричен анализ на финансовите коефициенти на две избрани полски банки по отношение на лихвените проценти и инфлационните процеси през определен времеви период. В дисертационния труд обаче не са ясно формулирани предмет и обект на изследването.

4. Методология на изследването

Дисертационният труд е с теоретичен и емпиричен характер. За изпълнение на целта на труда и за проверка на хипотезите са използвани разнообразни изследователски методи: теоретико-методологичен анализ, исторически подход, сравнителен анализ, преглед на литературни източници по проблематиката на изследването, дескриптивен анализ, метод на анализа и синтеза, метод на индукция и дедукция, статистически анализ, симулация, коефициентен анализ, графичен и табличен анализ, и други.

Изследвана е ефективността на две полски банки SANBank – Надсанска кооперативна банка в Сталова Вола, за която е приложен финансов анализ за периода 2017-2023 г., и Bank Pekao S.A. – Банка Пекао АД за периода 2017-2025 г. Коефициентният анализ на банковата ефективност се изразява в проследяване на възвръщаемост на активите (ROA), лихвен марж, разходи/приходи, възвръщаемост на собствения капитал (ROE), нетен лихвен доход, нетен приход от такси и комисионни и оперативни разходи.

Също така в труда е изследвана връзката между инфлацията и лихвените проценти на Съвета по парична политика (Monetary Policy Committee) в Полша в периода 2010-2022 г., с особен акцент върху годините 2020-2025 г. Връзката между средния лихвен процент по кредитите и депозитите в Полша през 2020–2022 г. и инфлацията е изследвана чрез анализ на числовите стойности, публикувани от Националната банка на Полша в статистиката на лихвените проценти и индексите на инфлация през разглеждания период. Изследвани са промените в

стойността на банковия капитал, дължащи се на инфлация между 2010 г. и 2025 г. в Полша чрез използването на математически модели. Изследването на реалните лихвени проценти по депозити и кредити от 2010 до 2022 г. е чрез използването на формулата на Ървинг Фишер. Прави впечатление, че навсякъде в труда е използван различен времеви период, което затруднява съпоставянето на резултатите.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд на Анна Ятчак е с общ обем от 167 страници. Изложението се състои от въведение, основен текст в 3 глави, заключение и библиография. Библиографията на дисертационния труд включва общо 78 литературни източника, 8 нормативни акта и 9 интернет източника. Няма списък на използваните съкращения, както и списък на таблиците, графиките и фигурите в труда.

Дисертационният труд съдържа множество таблици, графики и фигури за илюстриране на тезите и постановките на авторката.

Първата глава на труда е посветена на теоретичните аспекти на използването на математически модели в банковото дело. Тук е представена твърде описателно структурата на банковата система в Полша и нейните характеристики, както и видовете математически модели в банковото дело.

Втората глава на труда е посветена на финансовия анализ на дейността на избрани две полски банки: SANBank – Надсанска кооперативна банка в Сталова Вола, за която е приложен финансов анализ за периода 2017-2023 г., и Bank Pekao S.A. – Банка Пекао АД, за която анализът касае периода 2017-2025 г. Не става ясно защо е изследван различен времеви период за тези две банки. Тук са изведени основните тенденции и промени във финансовото състояние на тези две полски банки, с акцент върху проблемите на ефективността им.

Третата глава на дисертацията е посветена на изследването на практическото приложение на математическите модели за подобряване на банковата ефективност в Полша. Тази глава има два подраздела: математически модели и тяхното практическо приложение в банковото дело; въздействие на използването на математически модели в банковото дело върху подобряването на банковата ефективност в Полша. Фокуът е върху кредитната и депозитната дейност на банките, във връзка с което се изследват лихвените проценти по банковите кредити и депозити и референтните лихвени проценти на Съвета по парична политика на Националната банка на Полша, и връзката им с инфлацията в Полша. В тази статия са представени резултатите от изследване на реалните лихвени проценти по депозити и кредити в Полша от 2010 до 2022 г. В Заключение на труда са обобщени основните изводи от изследването.

6. Научни приноси и значение на резултатите от изследването за науката и практиката

Приносите на дисертационния труд на Анна Ятчак не са посочени в труда, а в автореферата са представени като резултати от изследването. Приносите не са обвързани с потвърждаването или отхвърлянето на хипотезите на изследването.

Според мен дисертационният труд има следните два приноса:

1. Обогаляване на съществуващите знания за полската банкова система, нейната структура и ефективност по примера на двете изследвани полски търговски банки.
2. Обогаляване на съществуващите знания за лихвените проценти по банковите кредити и депозити и референтните лихвени проценти на Съвета по парична политика на Националната банка на Полша, и връзката им с инфлацията в Полша.

7. Оценка на публикациите по дисертационния труд

Докторантката е представила 3 научни публикации по темата на дисертацията, които са изцяло под формата на статии в списанието на УЗФ – VUZF Review. И трите публикации са самостоятелни.

8. Оценка на съответствието с националните минимални изисквания

Справката за изпълнението на минималните национални изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор” по професионално направление 3.8. Икономика, показва, че представените от докторантката публикации формират 80 точки.

9. Лично участие на кандидата

Считам, че дисертацията е дело на самата докторантка.

10. Автореферат

Авторефератът на български език е в общ обем от 11 стр. и отговаря на структурата и съдържанието на дисертационния труд.

11. Критични бележки, въпроси и препоръки

Имам следните критични бележки и препоръки към дисертационния труд на Анна Ятчак:

1. В труда не са ясно формулирани предмет и обект на изследването. Също така няма и формулирани изследователски задачи.
2. Сериозен недостатък е, че не е унифициран периодът на изследване в целия дисертационен труд. Почти всички изследвани показатели са изчислявани за различни периоди. При това не е дадена аргументация защо са избрани тези различни периоди на изследване.
3. Няма нужда да се откроява като някакъв значим резултат на труда, че понятията номинална капиталова стойност и реална капиталова стойност представляват съответно действителните стойности на капитала и стойностите след елиминиране на инфлацията, и че техните мерки са лихвените проценти: номинални и реални. Това е общопризната и общоизвестна финансова трактовка, която е известна дори на студентите.

4. Има грешки при превода на автореферата на български език. На много места дисертационният труд е написан статия.
5. Няма ясно открити приноси на труда. В автореферата са формулирани твърде общо резултати от труда, представени в описателен и разказвателен вид. Не е посочено дали се потвърждават или отхвърлят хипотезите на изследването.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на тема „Използване на математически модели в дейността на банките в Полша”, с автор Анна Ятчак, представлява задълбочено изследване по тази проблематика. Представените материали са съобразени с изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Наредбата за прилагане на ЗРАСРБ, както и Наредбата за прием и обучение на докторанти в Университета по застраховане и финанси. Въз основа на това давам положителна оценка на научните изследвания, представени в горепосочения рецензиран дисертационен труд и автореферат, и предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на Анна Ятчак образователната и научна степен „доктор” в област на висшето образование 3. Социални, икономически и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, докторска програма „Финанси, застраховане и осигуряване”, Университет по застраховане и финанси, София.

28.07.2026 г.

София

Рецензент:

(проф. д-р Силвия Трифонова-Праматарова)